

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

« TASDIQLAYMAN »

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar

bo'yicha prorektor

K.A.Samiyev

» » 2025 -yil

10.00.02-O'ZBEK ADABIYOTI

ixtisosligi bo'yicha tayanch doktorantura (PhD)ga kirish imtihoni

DASTURI

Buxoro - 2025

Ushbu dastur “O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi”ning 2025-yil
5-sentabrdagi № 2-sonli yig‘ilishida ko‘rib chiqilgan va ma’qullangan

Tuzuvchilar:

Sh.G‘.Davrova– BuxDU O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi professori, f.f.d

Z. Q. Amonova – BuxDU O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi professori, f.f.d

Taqrizchilar:

D.H.Quvvatova – BuxDU O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi professori, f.f.d

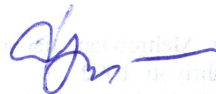
M.B.Rajabova – BuxDU O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi professori, f.f.d

Dastur Buxoro davlat univrsitetining Ilmiy kengashida ko‘rib chiqilgan va
tasdiqlangan (28 10 2025-yil 3 - sonli majlis bayoni)

55. Tog'ay Murod. Ot kishnagan oqshom. Qissalar. – T.: Sharq, 1994.
56. Tog'ay Murod. Otamdan qolgan dalalar. Roman. – T.: Sharq, 1994.
57. Tog'ay Murod. Bu dunyoda o'lib bo'lmaydi. Roman. – T.: Sharq, 1997.
58. Shavkat Rahmon. Saylanma. – T.: Sharq, 1997.
59. Usmon Azimov. Saylanma. – T.: Sharq, 1995.

Internet saytlari:

60. www.alishernavoiy.uz
61. www.ziyo-net.uz
62. www.literature.uz
63. www.kutubxona.uz

KIRISH

Mazkur dastur Buxoro davlat universiteti 10.00.02-o'zbek adabiyoti ixtisosligi bo'yicha tayanch doktaranturaga mutaxassislik fanidan kirish imtihoni dasturi va baholash mezonlaridir.

Dastur uchun "O'zbek folklori", "O'zbek adabiyoti tarixi", "Yangi o'zbek adabiyoti", "Hozirgi adabiy jarayon", "Adabiyot nazariyasi", "Adabiyotshunoslikda ilmiy-tadqiqot metodologiyasi" fanlari asos qilib olingan. Ushbu fanlar yuzasidan talabgorning bilim darajasini aniqlash uchun o'zbek folklori, o'zbek mumtoz adabiyotining eng qadimgi davrlaridagi adabiy yodgorliklardan XX asrning boshlariga qadar yashab ijod etgan ijodkorlar, yangi adabiyot vakillarining hayoti va ijodiga oid ma'lumotlar, shuningdek, adabiyot nazariyasining muhim masalalari hamda adabiyotshunoslikka oid ilmiy-tadqiqot metodlariga asoslanildi. Buning uchun quyidagi ilmiy-nazariy masalalarni bilish talab etiladi.

"O'zbek folklori" fani bo'yicha

Xalq og'zaki ijodining xalq, millat qadriyatlari qatorida tutgan o'rni.

Xalq og'zaki ijodining tarixi va taraqqiyot bosqichlari. O'zbek folklorining tarkibiy qismlari, janrlari, xalq ijodkorlari, folklorshunoslik faniga hissa qo'shgan olimlar. Respublika mustaqillikka erishganidan so'ng xalq og'zaki ijodiga va uni o'rganishga bo'lgan munosabatdagi ijobiy o'zgarishlar, ularning natijalari. Fan vazifalarining belgilanishi va ahamiyati.

Xalq og'zaki ijodi so'z san'ati sifatida. San'at inson tafakkur salohiyatining natijasi ekanligi. Mahorat va fikriy kashfiyot san'atining muhim belgilaridan biri xususida. Xalq og'zaki ijodi namunalari mahorat, aqliy (fikriy) kashfiyot namunalarining badiiy ifodasi.

Xalq afsonalari. Afsona, rivoyat, naql atamallari haqida ma'lumot. Ularning umumiy va o'ziga xos jihatlari. Afsona va rivoyatlar tasnifi. Insonparvarlik g'oyalari afsonalarning yaratilishida asos ekani. To'maris va Shiroq rivoyatlarida Vatan mavzusi.

Maqol va matallar. Maqol va uning janr xususiyatlari. Maqollarning badiiyati, obrazlilik, o'z va ko'chma ma'nolari. Maqollarning milliyligi va fikr ifodalashdagi uslubiy xususiyatlari. Maqollarning tasnif tamoyillari. Xalq maqollari va yozma adabiyot. Folklorizm haqida ma'lumot. Matal haqida ma'lumot. Matallarning maqollardan farqi. Matallar jonli va badiiy tilning uzviy qismi sifatida. Paremiologiya haqida ma'lumot.

Topishmoqlar. Topishmoq – paremik janr sifatida. Topishmoqlarning ma'rifiy, estetik va tarbiyaviy ahamiyati. Topishmoqlarning janr xususiyatlari. Topishmoq poyetikasi (timsollar olami, syujet va kompozitsion jihatlar). Topishmoq va chiston, muammo, tarix. An'anaviy topishmoqlarda xalq hayotining aks etishi. Topishmoqlarning badiiy xususiyatlari. Istiora haqida ma'lumot.

Askiya. Lof. Xalq dramasi. Askiya janrining o'ziga xos belgilari. Askiya – o'zbek xalqining milliy merosi sifatida. Askiyaning payrov, gulmisiz, o'xshatdim va boshqa turlari. So'z o'yinlarining askiyadagi ahamiyati. Askiyachilar haqida ma'lumot. Askiyachi ijodida omonim so'zlardan foydalanish mahorati. Iyhom haqida tushuncha. Loflar – askiyaga yaqin turuvchi janr sifatida. Mubolag'a va uning turlari haqida ma'lumot.

Xalq dramasi haqida ma'lumot. Xalq dramasi janr xususiyatlari. Xalq dramasi kompozitsion ixchamlik, syujetning tez rivojlanishi. Dramada satira va yumoring o'ni, ahamiyati. Xalq dramasi askiya va lof janrlarining belgilari. Satira va yumor haqida ma'lumot.

Xalq qo'shiqlari. Xalq qo'shiqlari – xalq og'zaki ijodining keng tarqalgan lirik janri sifatida. Qo'shiqlarning janr xususiyatlari. Xalq qo'shiqlarining ularda aks etgan his-to'yg'ular yo'nalishi bo'yicha tasnifi. Mehnat qo'shiqlari va ularning turlari. Marosim qo'shiqlarida xalq qadriyatlarini, rasm-rusumlari ifodasi. Lirik qo'shiqlar. Tarixiy qo'shiqlar. Xalq qo'shiqlarida milliylik. Qo'shiqlarning badiiy xususiyatlari. Qo'shiqlarning estetik tarbiyadagi o'ni. Qo'shiqlarda parallelizm, vazn, qofiya, badiiy til masalalari. Lirik haqida ma'lumot.

Xalq ertaklari. Ertak xalq og'zaki ijodining eng qadimiy ommaviy janrlaridan biri ekani. Ertak janrini anglatuvchi atamalar. Ertakda xalq hayoti, orzu-istaklari, psixologik dunyosining aks etishi. Xalq ertaklarining janr xususiyatlari. Ertaklarning mazmuniga ko'ra tasnifi. Hayvonlar haqidagi ertaklarda xalqning tabiat muhiti, mifologik dunyoqarash ildizlari haqidagi tasavvurlari ifodasi. "Susambil", "Ovchi, ko'kcha va dono", "Bo'ri bilan Tulki" ertaklarida mazmun va badiiyat. Sehrli ertaklarning hayot muammolari bilan munosabati. "Ur tuqmoq", "Mohistara", "Yoriltosh" ertaklari tahlili. Hayotiy maishiy ertaklarda ijtimoiy hayot muammolari ifodasi. Ularda do'stlik, mardlik, zakilik, insonparvarlik kabi shaxs fazilatlarining ulug'lanishi. "Uch og'a-ini botirlar", "Malikai Husnobod", "Zolim podsho", "Ziyod botir" kabi ertaklar tahlili. Badiiy adabiyotdagi epik tur haqida ma'lumot.

Latifalar. Latifa xalq og'zaki ijodining keng tarqalgan kichik nasriy janri sifatida. Latifalarning janr xususiyatlari. Sharq xalqlari latifalaridagi mushtaraklik. Nasriddin afandi timsoli. Nasriddin xalqning ideal qahramoni sifatida. Afandi obrazining yaratilishidagi ikki yo'nalish. Latifalarning badiiy qimmatlari. Ularning kompozitsion jihati. Latifalarning til xususiyatlari. Zamonaviy latifalarning ijtimoiy mazmuni.

Xalq dostonlari. Doston janri haqida ma'lumot. Doston – xalq og'zaki ijodining sinkretik janri sifatida. Dostonda badiiy matn (nazm va nasr) va musiqaning o'ni. Xalq baxshilari haqida ma'lumot. Xalq dostonlarining ijro an'anasiga ko'ra (Samarqand, Xorazm, Farg'ona) turlari. Dostonlarning tasnifi (qahramonlik, romanik, tarixiy, kitobiy, jangnoma dostonlari) haqida ma'lumot. **Xalq dostonlarida turkumlik.** "Alpomish" dostoni. "Alpomish" – qadimiy xalq qahramonlik eposi sifatida. Dostonning variant va versiyalari haqida ma'lumot. "Alpomish" dostoni haqida munozaralar tahlili. "Alpomish" dostonining to'liq matni nashri va uning ming yillik yubileyi yuzasidan ma'lumot. "Alpomish" dostonida yurt birligi ifodasi. Dostonda mifologik dunyoqarash ildizlarining o'ni

27. Orzibekov R. O'zbek adabiyoti tarixi. O'quv qo'llanma. – Samarqand: 2005.

28. Vohidov R., Eshonqulov H. O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. Darslik. – T.: Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.

29. Adizova I. O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. O'quv qo'llanma. – T.: 2006.

30. Karimov N, Mamajonov S, Nazarov B, Normatov U, Sharafiddinov O. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – T.: O'qituvchi, 1999.

31. Sanjar Sodiql. Yangi o'zbek adabiyoti tarixi. Darslik. – T., "Universitet", 2005.

32. Rasulova U. Hozirgi adabiy jarayon. – T.: Mumtoz so'z, 2014.

33. Fitrat. Chin sevis. – T., G'G'ulom nomidagi Adabiyoti va san'ati nashriyoti. 1997.

34. Abdulla Qodiriy asarlari: O'tkan kunlar. Mehrobdan chayon. Romanlar. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1992.

35. Cho'lpon. Asarlar. Uch jildlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. 1994-1995.

36. Oybek. Mukammal asarlar to'plami. 20 jildlik. – T.: Fan, 1990-1995.

37. G'afur G'ulom. Asarlar. 12-tomlik. – T.: Fan, 1990-1995.

38. A.Qahhor. Asarlar. Besh jildlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1987-1989.

39. Hamid Olimjon. Mukammal asarlar to'plami. Besh jildlik. – T.: Fan, 1975-1994.

40. Maqsud Shayxzoda. Asarlar. 6 tomlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1969-1974.

41. Mirtemir. Asarlar. To'rt jildlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. 1980-1983.

45. Zulfiya. Asarlar. Uch jildlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. 1983-1986.

46. Asqad Muxtor. Asarlar. To'rt tomlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. 1980-1983.

47. Said Ahmad asarlari: Saylanma. Uch tomlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1980-1981.

48. Odil Yoqubov asarlari: Saylanma. Uch tomlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1985-1987.

49. Pirmul Qodirov asarlari: Saylanma. Uch jildlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1987-1988.

50. Erkin Vohidov asarlari: Saylanma. Ikki tomlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1986.

51. Abdulla Oripov. To'liq asarlar to'plami. To'rt jildlik. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. 2001.

52. O'tkir Hoshimov. Saylanma. Ikki jildlik. – T.: Sharq, 1993.

53. Shukur Xolmirzayev. Uch jildlik. – T.: Sharq, 2003.

54. Rauf Parpi. Sabr daraxti. – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1986.

ADABIYOTLAR:

1. Sh.Mirziyoyev. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: O'zbekiston, 2016.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi" to'g'risidagi Farmoni ("Xalq so'zi", 2017 yil, 8 fevral).
3. Sh.Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: O'zbekiston, 2017.
4. Sh.Mirziyoyev. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: O'zbekiston, 2017.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari" to'g'risida ("Xalq so'zi" 2017 yil, 21 aprel).
6. Karimov I. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T., 2008.
7. Karimov I. Adabiyotga e'tibor – ma'naviyatga, kelajakka e'tibor. – T., 2010.
8. Arastu. Poyetika. Ahloqi kabir. – T.: Yangi asr avlodi, 2004.
9. Alisher Navoiy. Mukammal asarlar to'plami. 20 jildlik. 1-20 jildlar. – T.: Fan, 1987-2003.
10. Valixojayev B. O'zbek adabiyotshunosligi tarixi. – T.: O'zbekiston, 1993.
11. Sultonov I. Adabiyot nazariyasi. – T.: O'qituvchi, 2002.
12. Fitrat. Adabiyot qoidalari. – T.: O'qituvchi, 1995.
13. Boboyev T. Adabiyotshunoslik asoslari. – T.: O'zbekiston, 2000.
14. Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o'zbekcha izohli lug'ati. – T.: O'qituvchi, 1979.
15. Quronov D. Va boshqalar. Adabiyotshunoslik lug'ati. – T.: Akademnashr, 2010.
16. Ulug'ov A. Adabiyotshunoslik nazariyasi. – T.: G.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018.
17. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – T.: Akademnashr, 2018.
18. Sharq mumtoz poetikasi Hamidulla Boltaboyev talqinida. – Toshkent: O'zbekiston ensiklopediyasi, 2008.
19. Madayev O. O'zbek xalq og'zaki ijodi. – T.: Mumtoz so'z, 2010.
20. Jo'rayev M. Folklorshunoslik asoslari. – T.: Fan, 2009.
21. O'zbek folklori ocherklari. – T.: Fan, 1988.
22. O'zbek xalq og'zaki ijodi xrestomatiyasi. Mirzayev T. va boshqalar. – T.: Aloqachi, 2008.
23. Alisher Navoiy. Mukammal asarlar to'plami. 20 jildlik. 1-20 jildlar. – T.: Fan, 1987-2003.
24. Komilov N. Tasavvuf. – T.: O'zbekiston NMIY, 2009.
25. Hayitmetov A. Navoiy lirikasi. – T.: O'zbekiston, 2016.
26. O'zbek mumtoz adabiyoti namunalari / Majmua (1-jild). Tuzuvchilar: N.Rahmonov, H.Boltaboyev – T.: Fan, 2003.
27. O'zbek mumtoz adabiyoti namunalari / Majmua. (1-2 jild) Tuzuvchi: N.Rahmonov. – T.: Fan, 2005, 2006.

va ahamiyati. Dostonning badiiy xususiyatlari. Dostonning o'zbek xalq og'zaki ijodida tutgan o'ri va ahamiyati.

"O'zbek adabiyoti tarixi" fani bo'yicha

Mumtoz matnlarning til xususiyatlari bilan bog'liq nazariy masalalar.

Mumtoz matnlarni o'rganish metodologiyasi. Matn tili va uning adabiy til tarixini o'rganishdagi o'ri. Matn tilini tarixiy-qiyosiy aspektida o'rganish. Matn uslubi masalalari.

Asar qo'lyozma nusxalarini qiyosiy jihatdan o'rganish. Nusxalar o'rtasida yuzaga kelgan tekstologik farqlarni, matn tili bilan bog'liq yuzaga kelgan o'zgarishlarni qo'lyozma ko'chirilgan davr tili nuqtai nazaridan tahlil qilish.

Asarning til va uslubi o'zgachaliklarini belgilovchi birliklarni aniqlay bilish va ularni tahlil etish. Asarning fonetik xususiyatlari bilan bog'liq masalalar. Asarning leksik-semantik xususiyati bilan bog'liq masalalar va ularning yechimi. Asarning morfologik o'zgachaligi bilan bog'liq masalalar va ularning yechimi. Asarning sintaktik-stilistik xususiyati bilan bog'liq masalalar va ularning yechimi.

Klassik matn tili va hozirgi jonli tillar munosabati masalasi.

Mumtoz asarlarning badiiy xususiyatlari bilan bog'liq nazariy masalalar.

Badiiy matn tushunchasi. Matn poetikasi. Poetikaning nazariy masalalari. Klassik tur va janrlar. Klassik janrlarning o'tmishda qo'llanilgan atamaları. O'tmish adabiyotshunosligi. Uning metod va yondashuvlari. Hozirgi adabiyotshunoslik, uning metod va yo'nalishlari. Hozirgi zamon adabiyotshunosligida klassik matnlarni o'rganish bilan bog'liq holda yuzaga kelgan nazariy masalalar.

Eng qadimgi davrlardan XX asrgacha bo'lgan adabiyot. O'tmishda yaratilgan badiiy asarlarni tarixiy davrlar nuqtai nazaridan o'rganish. Adabiyot tarixini davrlashtirish masalasi. Adabiy-badiiy hodisalar davrlashtirishning mezon sifatida. Adabiyotshunoslar tomonidan taklif etilgan davrlashtirish printsiplari.

Yozma adabiyot va uning tarixiy taraqqiyoti bilan bog'liq masalalar.

Yozma adabiyotning klassik bosqichi. Mumtoz adabiyot istilohi, uning ma'no ko'lami. Sharq xalqlari (turkiy, arab, fors) mumtoz adabiyotida mushtaraklik va o'ziga xoslik, adabiy ta'sir masalalari. Klassik adabiyot tushunchasi. Uning muhim belgilari. Mumtoz adabiyotni ilk manbalar, asar qo'lyozmalari, tarixiy asarlar, tazkiralalar, o'sha davrlarda yashab o'tgan olim va shoirlarning ma'lumotlari asosida o'rganish.

Islomgacha bo'lgan davr adabiyoti. Turon zamin qadimgi madaniy markazlardan biri sifatida. Qadimgi davrlardan eramizning VIII asrigacha Markaziy Osiyoda yashagan xalqlar madaniyati, xalq og'zaki ijodi, yozuvi va san'ati. Qadimgi shumer madaniyati va turkiy qavmlar tarixi. "Bilgamish" dostoni va turkiy xalqlar eposiga munosabat.

Eng qadimgi og'zaki adabiy yodgorliklar. Ularning manbalari. Mif va afsonalarda qadimgi hayot aksi, tabiat haqidagi tasavvur-tushunchalarning badiiy ifodasi ekanligi. Xitoy manbalarida Markaziy Osiyo xalqlariga doir ma'lumotlar va afsona hamda rivoyatlar.

Qahramonlik eposi. Markaziy Osiyo eposlar vatani ekanligi. Sharq epik adabiyotining mashhur qahramonlari. Qadimgi qahramonlik eposining yunon manbalari orqali yetib kelgan namunalar. “To‘maris”, “Shiroq”, xalq qissalari haqida ma’lumot. Iskandar to‘g‘risidagi qissalar.

Yozma yodgorliklar «Avesto» yodgorligi (er.av.VII asr) zardushtiylikning muqaddas kitobi ekanligi. «Avesto» qadimgi mif va afsonalar majmui sifatida. Zardusht shaxsi haqidagi ma’lumotlar. Uning tarkibiy tuzilishi. Asosiy qism va Zandlar.

«Avesto»ning ilmiy-tarixiy qimmati. «Avesto»ning o‘rganilishi tarixidan. «Avesto» adabiy manba sifatida. Asardagi yetakchi qahramonlar va timsollar. “Avesto”ning badiiy xususiyatlariga doir.

O‘rxun-Enasoy obidalari (VI-VIII asrlar) adabiy manba sifatida. Yodgorliklarning yaratilish tarixi va tarqalish o‘rni. Ularning kashf etilishiga oid ma’lumotlar. Bilga xoqon yodgorligida Vatan daxlsizligi uchun kurashning aks etganligi. Kul Tegin yodgorligi. O‘rxun-Enasoy toshbitiklari adabiy manba sifatida. Toshbitiklarning til xususiyatlari, adabiy qimmati. O‘rxun-Enasoy yodgorliklarining janr xususiyatlari: tarixiy-qahramonlik dostonlari, qo‘shiq va yig‘i janrlari. Toshbitiklar va turkiy xalqlar og‘zaki ijodi o‘rtasidagi munosabat. O‘rxun-Enasoy yodgorliklarida mifologik tasavvurlar. To‘nyuquq bitigi. Unda shaxs va millat erki. Irq bitigi (Ta‘birmoma) adabiy manba sifatida.

Islom madaniyatining shakllanishi va musulmon intibohi (renessansi). Somoniylar, saljuqiylar, g‘aznaviylar va qoraxoniylar davrida islomiy madaniyat. Hadis to‘plash an‘anasi va unda turkistonlik buyuk muhaddislarning roli. Imom Buxoriy va at-Termiziy. «Al-jome‘u-s-sahih» va «Shamoyili Muhammadiyya» asarlari. IX-X asrlarda arab tilining madaniy hayotga faol aralashuvi.

Arab va fors tillaridagi adabiyot. Turkiy xalqlarning arab va fors tillarida ijod etishi. Markaziy Osiyo buyuk allomalar vatani: Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sino asarlarida adabiyot masalalari. Badiiy asarlar va tazkirachilik. Abu Mansur as-Solibiy va uning «Yatimatu-t-dahr» asari.

XI-XIII asrlarda Markaziy Osiyoda madaniy hayot. Turkiy tilning yangi adabiy bosqichga ko‘tarilishi. Qoraxonlilar davrida turkiy madaniyatning taraqqiyoti. Bolasog‘un va Koshg‘ardagi madaniy hayot. Turkiy dostonchilik maktabining vujudga kelishi. Badiiy asarlarda Qur‘oni karim va Hadisi sharif sharhlari.

Mahmud Koshg‘ariy va uning “Devonu lug‘oti-t-turk” asari. “Devonu lug‘oti-t-turk” – adabiy manba sifatida. Yusuf Xos Hojib hayoti va ijodining manbalari. “Qutadg‘u bilig” hamda ijtimoiy-siyosiy va falsafiy masalalar. Dostonda axloqiy va estetik qarashlar. Doston janrlari: masnaviy, qasida, to‘rtlik va g‘azal unsurlari. Asarning ahamiyati. Ahmad Yugnakiy hayoti va ijodining manbalari. Adib Ahmad Yugnakiy hayoti va ijodining o‘rganilish tarixi. “Hibatul-haqoyiq” asari. Asar mavzui va tarkibi. Hadislar asosida badiiy asar yaratish an‘anasi. Asarning badiiy xususiyatlari. Xoja Ahmad Yassaviy ijodi. Turkiy she‘riyatda hikmat janrining shakllanishi. “Devoni hikmat” asari va uning tarkibi. Yassaviy izdoshlari. Sulaymon Boqirg‘oniy asarlari. “Boqirg‘on kitobi” mundarijasi.

4	0-3	Savol bo‘yicha aniq tasavvurga ega emas; Umuman javob yozilmagan; Noto‘g‘ri javob va ma’lumot berilgan; O‘quv adabiyotidan aynan so‘zma-so‘z ko‘chirilgan	0-3
---	-----	--	-----

10.00.02 – O‘zbek adabiyoti ixtisosligi bo‘yicha baholash mezonlari

№	Umumiy ball	Tayanch doktoantura (PhD)ga kiruvchining bilim darajasi	Xususiy ball
Savol nazariy bo‘lsa			
1	18-28	Qo‘yilgan savollar mazmunan aniq yoritilib, demokratik islohotlar va jarayonlarning mazmunan mohiyati to‘liq ochib berilgan;	8-10
		O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan ma‘naviy, til va adabiyotga oid, xalq me‘rosini o‘rganishga doir islohotlar tahlili va ularning amaliy samaralari, natijalari va hayotga tadbiq etilishi bo‘yicha mustaqil, ijodiy fikr mavjudligi;	6-8
		Javoblarda mantiqiy yaxlitlikka erishilgan va umumiy xulosalar chiqarish qobiliyatiga ega;	4-6
		Imlo va stilistik xatolarga yo‘l qo‘yilmagan.	0-4
			18-28
2	13-19	Materialni chuqur tushunadi, savolga to‘liq javob bergan, lekin ayrim noaniqliklarga yo‘l qo‘yagan, faktlarga to‘g‘ri baho bera olgan, mustaqil fikrlash va xulosalami asoslay olish qobiliyatiga ega, javobda mantiqiy ketma-ketlikka amal qiladi, masalani hal qilishga umuman ijodiy yondasha olgan,	6-8
		Javobda doktorantura (PhD)ga kiruvchining mustaqil mushohada yuritish qobiliyati seziladi;	5-6
		Ijodiy yondoshuv mavjud;	2-4
		Muammoni tahlil qilish qobiliyatiga ega.	0-1
			13-19
3	4-8	Savolga javobda masalaning mohiyatini tushunilgan, ammo mazmun va natijalar yuzaki yoritilgan;	2-3
		Mushohada bayonida fikr tarqoqligi kuzatiladi;	1-2
		Javoblarda mantiqiylik tamoyili buzilgan;	1-2
		Tasavvurga ega, lekin tahlil yo‘q.	0-1
			4-8

Tasavvufiy talqinlar va badiiy tafakkurning yuksalish davri (XIV-XVI – asrlar)

Davr madaniy hayotiga sharh. Turkistonda tasavvufning vujudga kelishi va tarqalishi. Tasavvuf tarixida irfon bosqichi. Ibrohim Adham, Shaiq Balxiy va Imom G‘azzoliy asarlari. Ilk turk mutasavviflari ijodi. Yassaviylik tariqati va uning adabiy manbalari. Kubroviyya tariqati va bu tariqatning badiiy ijodda aks etishi. Adabiy janrlar va ularning taraqqiyoti. Nosiriddin Rabg‘uziy hayoti va ijodining manbalari. Adib ijodining o‘rganilish tarixidan. Payg‘ambarlar tarixi asosida yaratilgan asarlar. “Qisasi Rabg‘uziy” (“Qisasu-l-anbiyo”) asarining tarkibi. Asar tarkibidagi hikoya va mumtoz she‘riy janrlar.

Sayfi Saroyi ijodi. Shoir lirikasining mundarijasi va badiiy xususiyatlari. “Suhayl va Guldursun” dostoni. “Gulistoni bi-turkiy” asari. Ma‘rifiy-talimiy adabiyot. Haydar Xorazmiy ijodi. Shoir hayoti va ijodining manbalari. “Maxzanu-l-asror” dostoni va Nizomiylar ijodiga munosabat. Dostonning kompozitsion qurilishi va syujeti. Xorazmiy va uning “Muhabbatnoma”si. Asar tarkibi va janr xususiyatlari. Durbek ijodi. “Yusuf va Zulayho” dostoni. Doston muallifligi masalasi. Badiiy adabiyotda “Qissayi Yusuf” syujeti. Qutb hayoti va ijodining manbalari. “Xisrav va Shirin” dostonining yaratilish tarixi, nusxalari. Asar syujeti, voqealar silsilasi va asosiy qahramonlari.

Atoiy ijodiy merosining o‘rganilish tarixidan. Atoyining lirik merosi. Lirikasining mavzular ko‘lami va timsollar olami. Atoiy she‘riyatida majoz va haqiqat. Sakkokiylar hayoti va ijodining o‘rganilish tarixi. Adabiy merosi. Turkiy qasidachilik taraqqiyotida Sakkokiylarning o‘rni. Sakkokiylar lirikasining mavzulari va timsollar tizimi. Gadoiy hayoti va ijodining o‘rganilish tarixi. Gadoiyning ijodiy merosi. Gadoiy she‘riyatining mavzulari, mundarijasi va janr xususiyatlari. Lutfiylarning ijodiy faoliyati. Lutfiy va Navoiy munosabatlari. Lutfiy lirikasi, janr xususiyatlari. Turkiy she‘riyatda tuyuq janrlarning takomili. Lutfiy she‘riyatida badiiy mahorat. Lutfiyga nisbat berilgan asarlar. Husayniylar lirikasining manbalari. Husayniy va Alisher Navoiy munosabatlariga doir. “Risola” asari va uning mundarijasi. Husayniylar lirikasining badiiy xususiyatlari. Alisher Navoiy Husayn Boyqaro haqida.

Alisher Navoiyning hayoti va ijodiy faoliyati. Shoir hayoti va ijodining manbalari. Navoiy haqida shoirning o‘z asarlaridagi ma‘lumotlar. Xondamirning “Makorimu-l-axloq”, Husayn Voiz Koshifiyning “Badoyi‘u-l-vaqoe’” asarlari. Zamondoshlarining asarlarida, XVI-XIX asrlardagi tazkira, lug‘at, tarixiy va badiiy asarlarda keltirilgan ma‘lumotlar.

Alisher Navoiy ijodining o‘rganilishi. Navoiyshunoslik tarixidan. XX asr o‘zbek navoiyshunosligi. Alisher Navoiy ijodining ilmiy mezonlar asosida o‘rganilishi. Navoiyshunoslik muammolari. Alisher Navoiyning lirik merosi. Devonlari. Ilk devon. «Badoyi‘u-l-bidoya» va «Navodiru-n-nihoya» devonlari. Debochada devon tartib berish masalalari. “Xazoyinu-l-maoniyy” – lirik qomus sifatida. “Xazoyinu-l-maoniyy” kulliyotining yaratilish tarixi, tarkibiy tuzilishi. “Xazoyinu-l-maoniyy” kulliyotidagi lirik janrlar tavsifi. «Devoni Foniyy»ning janr xususiyatlari, mavzu doirasi. Devondagi g‘azallar talqini. «Fusuli arbaa»da to‘rt fasl talqini.

Xamsanavislik an'anasi va Alisher Navoiy "Xamsa"si. Xamsachilik tarixidan. Nizomiy Ganjaviy va Xisrav Dehlaviy "Xamsa"lari. Hirot adabiy muhitida xamsanavislik. Abdurahmon Jomiy "Xamsa"sining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari.

Alisher Navoiy beshligi birinchi turkiy "Xamsa" sifatida. "Hayratu-l-abror" dostonining yaratilish tarixi. Tarkibiy tuzilishi, syujet tartibi va kompozitsiyasi, maqolat va hikoyatlar tahlili. Falsafiy va tasavvufiy talqinlar. "Farhod va Shirin" dostonining yaratilish tarixi. Dostonning muxtasar mundarijasi va timsollar olami. Farhod – ilohiy ishq yo'liga kirgan soliki majzub timsoli. Dostonning timsollar olami, ramziy timsollar. Dostonda tarixiylik va badiiylik. Doston badiiyati. «Layli va Majnun» – pok va yuksak muhabbat ifodasi. Asardagi bosh qahramonlar hayoti. Dostonning g'oyaviy mundarijasi, timsollar olami. Majnun – ilohiy ishq yo'lidagi majzubi solik timsoli. Dostonning timsollar doirasi. Dostonning badiiy xususiyatlari. "Sab'ai sayyor" dostoni mundarijasi va timsollari. Hikoyatlar tahlili. Shoh Bahrom timsoliga xos fazilat va ziddiyatlar. Dilorom –iste'dodli san'atkor, vafodor yor timsoli. Doston kompozitsiyasi. Asarning badiiy xususiyatlari. «Saddi Iskandariy» – falsafiy-talimiy, ijtimoiy-siyosiy va ma'rifiy asar. "Saddi Iskandariy" dostonining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari. Dostonda adolat timsoli.

«Lisonu-t-tayr» falsafiy-tasavvufiy doston sifatida. Doston tarkibidagi hikoyatlar. Dostonda tasavvuf falsafasi va axloqiga munosabat. Dostonning ramziy timsollari olami. Simurg' – najot timsoli.

Alisher Navoiyning ilmiy merosi. Tilshunoslik asarlari. «Muhokamatu-l-lug'atayn»da ikki til mubohasasi. Arabcha izohli lug'at «Sab'atu-l-abhur» asariga munosabat. Alisher Navoiy – adabiyotshunos. «Majolisu-n-nafois» tazkirasida shoirlar talqini. «Mezonu-l-avzon» aruz nazariyasiga bag'ishlangan asar. "Mufradot"da muammo janriga doir masalalarning yoritilishi.

Nasriy asarlari. Yodnomalar va ularning mundarijasi. «Xamsatu-l-mutahayyirin» asarining mundarijasi. Asarda Jomiy timsoli. «Holoti Sayyid Hasan Ardasher», «Holoti Pahlavon Muhammad» asarlari. Tarixiy shaxslar talqini. «Mahbubu-l-qulub» asari. Tarkibiy tuzilishi: ijtimoiy tabaqalar, axloqiy masalalar, pand-hikmatlar. Asarning badiiy xususiyatlari.

Bobur hayoti va ijodining o'rganilish tarixi. Shoimning hayoti va ijodiy faoliyati aks etgan manbalar. Bobur she'riyati. Devonining janr xususiyatlari. Badiiy mahorati. «Boburnoma»ning janr xususiyatlari. Uning adabiy-ilmiy qimmatlari. Asardagi timsollar. Badiiy xususiyatlari. Asarning ahamiyati. Ilmiy va falsafiy merosi. "Aruz risolasi"da turkiy aruz masalalari. "Mubayyin" talimiy-tasavvufiy asar sifatida. "Volidiyya" asarida Xoja Ahror Valiy ta'limoti.

Adabiy muhitlarning shakllanishi va rivojlanishi davri (XVII asrdan XIX asrning ikkinchi yarmi(1865 yil)gacha)

Davr madaniy hayotiga sharh. Siyosiy hayotdagi beqarorlik va sulolalar almashinuvi. Adabiy hayotning o'ziga xos xususiyatlari. Xonliklar markazlarida adabiy muhitning shakllanishi va taraqqiyoti.

Adabiy hamkorlik va tarjima adabiyoti. Adabiyotda zullisonaynlik an'anasi. Muhojirlik adabiyoti. Tarixnavislik. O'tmish tarixnavisligi va uning

Tayanch doktorantura (PhD)ga kiruvchilar uchun sinov imtihonining javoblari baholash umumiy mezonlari

Ball	Bilim darajasi
86-100	Javoblarda fanning mavzulari va savollari bo'yicha ijodiy fikrlash mavjud bo'lsa, mamlakatimizda demokratik islohatlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konstepstiyasidan kelib chiqqan vazifalarni bajarish yo'llari o'z aksini topgan bo'lsa, qo'yilgan muammoni yechish bo'yicha tavsiyalar bergan bo'lsa, savol bo'yicha javobda mustaqil mushohada yuritilgan bo'lsa, tavsiyalarni amaliyotga qo'llash tartiblari ko'rsatilgan bo'lsa
71-85	O'z javobida qo'yilgan savol bo'yicha mustaqil mushohada yuritgan bo'lsa, ularning mohiyatini deyarli to'liq ochib bergan bo'lsa, qo'yilgan muammoni yechish bo'yicha o'z tavsiyalarini bergan bo'lsa
55-70	Javobida fan bo'yicha variantga kiritilgan savollarga qisman javob bergan bo'lsa, asosiy tushunchalarga bergan izohi kam bo'lsada, mavjud bo'lsa
0-54	Javobida qo'yilgan savol mazmuni umuman yoritilmagan bo'lsa, izohlarmavjud bo'lmasa, ya'ni talabgor javobida qo'yilgan savollar bo'yicha umuman tasavvurga ega emasligi aniq bo'lsa
Izoh: Tayanch doktoranturaga kirish imtihonlari bo'yicha topshiriladigan birinchi fan (mutaxassislik yoki chet tili) umumiy balining 50% dan kam ball to'plagan talabgorlar keyingi bosqichga o'tkazilmaydi	

Psixologik metodning o'ziga xosligi. Psixologik metodning o'ziga xos xususiyati eng avvalo, psixologiya fani bilan bog'liq ekanligi. Bu metodda nafaqat badiiy asar qahramonlari ruhiyati, psixologiyasi, balki muallif ruhiyatini ham qiyosiy o'rganish joizligi. Psixologik metodning ikki qirrası. Badiiy matnidagi psixologik tasvir elementlariga diqqat qaratilishi. Psixologik metodning murakkablashuvi. Psixologik metod va psixoanaliz masalasi.

Lingvistik metodning asosiy printsiplari. Bu metodning asosiy printsiplari bevosita tilshunoslik fani bilan bog'liq ekanligi; dunyo adabiyotshunosligida bu metoddan umumli foydalanilishi; adabiyotshunoslikda badiiy til va poetik nutq muammosi; badiiy asarning immanent tahlili va lingvistik metod masalasi; o'zbek adabiyotshunosligida shu yo'nalishda yozilgan ilmiy asarlar tavsifi.

Adabiyotshunoslikdagi metodlar ko'lami. Bu sohada boshqa turli metodlarning ham mavjudligi; o'zaro yaqin va uyg'un metodlar haqida; adabiy matnga yondashuvning tarixiy-qiyosiy, qiyosiy-tipologik, fenemologik, statistik, intertekstual usullari to'g'risida; badiiy asarni kompleks analiz qilish masalasi; ob'ektga tarixiy, milliy, umuminsoniy nuqtai nazaridan yondashuv.

davom ettirilishi. Tarixnavislikka alohida e'tibor. Xondamimning "Habibu-s-siyar" va "Siyaru-l-muluk" asarlari. Tarixiy asarlarning yangilanish xususiyatlari. Tazkiranavislik. Davr tazkiranavisligining o'ziga xos xususiyatlari. Hasanxoja Nisoriy "Muzakkiri ahbob" asarining ilmiy qimmati. Asarda XVI asr madaniy hayotini aks ettirish tamoyillari. Mutribiy, Maliho Samarqandiy, Qori Rahmatulloh Vozeh, Fazliy Namangoniy, Ahmad Tabibiy tazkiralari. Tazkiralarda adabiy siymolar tavsifi. Tazkira janrida adabiyotshunoslik takomil bosqichlarining ifodalanishi.

Buxoro adabiy muhiti. Buxoro adabiy muhitining xos xususiyatlari.

Shayboniyxon hayoti va ijodi. Shoir devoni va uning janr xususiyatlari. Asarlarining mavzu va g'oyaviy ko'lami. Shoir dunyoqarashi va tariqati. Shayboniyxon ijodida lirik qahramon tabiati. She'riy mahorat qirralari. Muhammad Solih ijodi. «Shayboniynoma» jangnoma tipidagi doston sifatida. Asar mazmuni, tarixiy shaxslar va badiiy timsollar. Xoja ijodi. Hayoti va ijodi. Hikoyalari. "Gulzor" va "Miftohu-l-adl" asarlarining talqini. Qul Ubaydiy hayoti va ijodi manbalari. Ubaydiy merosi. "Kulliyot"ining yaratilish tarixi va janr xususiyatlari. Shoimning she'riy janrlar takomilidagi o'mi. Qul Ubaydiy she'riyatida lirik qahramon tabiati. Dunyoqarash va tariqat masalalari. Shoir masnaviylari. Ularning mavzu va g'oyaviy qamrovi. Shoir merosining timsollar olami. Turdi ijodi. Shoir hayoti voqealarining asarlari asosida tiklanishi. Turdi she'rlarining janr xususiyatlari. G'azal va muxammaslari. Subhonqulixon haqidagi hajviyasi. Asarda madaniy hayot tasviri.

Mashrab hayoti va ijodi manbalari. Mashrabshunoslik tarixidan. Tazkiralardagi ma'lumotlar. «Qissayi Mashrab» asarining shoir dunyoqarashi va hayotini o'rganishdagi ahamiyati. She'riy merosi. Mashrab lirik merosining mavzu doirasi. So'fi Ollohyor hayoti va asarlari. "Sabotu-l-ojizin" asarida ma'rifiy masalalar. Ma'rifiy risolalarida naqshbandiylik ta'limotining yangilanishi.

Xiva adabiy muhitidagi madaniy hayot. Adabiy muhit va uning o'ziga xos jihatlari. Zullisonaynlik va Navoiy an'alarining davom ettirilishi. Devon tuzish an'alarining takomillashtirilishi. Janrlar poetikasi. Tarixnavislik. Tarjima maktabining o'ziga xosligi, takomillashuv tamoyillari. Bayozchilik, tazkiranavislik va noshirlikning taraqqiy etishi. Abulg'azi Bahodirxon hayoti va ijodiy merosi. Abulg'azining ijtimoiy hayotdagi mavqei. Tarixiy asarlari. "Shajarayi tarokima" asari. «Shajarayi turk» asari qomusiy ma'lumotnoma ekanligi. Nishotiy hayoti va ijodi manbalari. Hayoti va adabiy merosi. She'riy devoni va bayozlar. Ularning qo'lyozmalari. Shoir she'riyatining mavzu va g'oyaviy qamrovi. Lirik qahramon tabiati. Asarlarining falsafiy asoslari. She'riy mahorati. «Qushlar munojarasi» asarida an'ana va yangilik. «Husn-u Dil» dostonining timsollar olami va ramziylik. Andalib hayoti va ijodi. Tarjimai holi. Adabiy merosi. Doston va masnaviylari. "Zaynularab", "Yusuf va Zulayxo", "Layli va Majnun" dostonlari. Dostonlar syujeti. Qur'oni Karim va hadis g'oyalarining talqini. Andalib dostonlarining timsollar olami. Ularning o'ziga xos jihatlari. Shoir asarlariga xalq og'zaki ijodining ta'siri. She'riy mahorat masalalari.

Shermuhammad Munisning ijodiy faoliyati. Adabiy, ilmiy merosi. Devonlarining tuzilish tarixi va qo'lyozma nusxalari. «Munisul-ushshoq» devoni.

Devon tartibida an'ana va janrlar tarkibi. Shoir ijodida ularning takomillashuvi. Lirik qahramon tabiati. Timsollar olami. Badiiy xususiyatlari. Munisning ilmiy merosi. "Savodi ta'lim" risolasi. Uning ilmiy-badiiy qimmatlari. Tarixiy asarlari. Tarjimalari. Adib ijodining o'zbek adabiyoti tarixidagi maqomi. Ogahiy hayoti va ijodi manbalari. O'rganilish tarixi. Shoiming adabiy-ilmiy merosi. "Ta'vizu-l-oshiqin" devoni. Qo'lyozma nusxalari. Devonda debochani o'z ichiga olgan janrlar tarkibi. Mavzular doirasi va g'oyaviy ko'lami. Shoiming timsol qo'llash mahorati. She'riyatida Alisher Navoiy ijodiga munosabat. Devondagi asarlar badiiyati. Ogahiy – tarixnavis. Tarixiy asarlarining qomusiy tabiati haqida. Ularning ilmiy va badiiy qimmatlari. Xorazm tarjima maktabida Ogahiyning o'zining. Tarjimalarining ahamiyati.

Qo'qon xonligidagi madaniy hayot. O'rganilishi. Adabiy muhitning shakllanishi va o'ziga xos xususiyatlari. Amiriyning adabiy muhit asoschisi va rahnamosi sifatidagi maqomi. Janrlar poetikasi. Adabiy muhitda xalq og'zaki ijodiga munosabat masalasi. Tarixnavislik, she'riyat, nasr, matbaa ishlari, adabiy hamkorlikning noyob mahsullari yaratilishi. Tazkiranavislikning yangi shakllari. Fazliy Namangoniy rahbarligida tuzilgan tazkira. "Majmuai shoirin"ning o'zbek adabiyoti tarixidagi o'zining. Tuzilishi va janrlar tarkibi. G'oziy ijodi. "Yusuf va Zulayxo" dostoni. Satirik va yumoristik asarlar. Maxmur adabiy merosi. Xo'janazar Huvaydo hayoti va ijodi. Lirik merosi. Devonining tuzilishi va janriy tarkibi. Shoiming dunyoqarashi va badiiy mahorati. «Rohati dil» dostoni. Asarning tuzilishi. Asar kompozitsiyasida hikoyatning o'zining. Timsollar olami. Huvaydoning dostonnavis sifatidagi mahorati. Amiriy hayoti va ijodi manbalari. O'rganilish tarixi. Adabiy maktab asoschisi ekanligi. Tarjimai holi. Amiriy devoni. Devon qo'lyozmalari. Asarlarining ko'lami va janr xususiyatlari. Devonda debochani o'z ichiga olgan janrlar tarkibi. Mavzular doirasi va g'oyaviy qamrovi. An'ana va yangilik. Timsollar olami. Lirik qahramon tabiati. Badiiy mahorati. Gulxaniy hayoti va ijodi. O'rganilish tarixi. She'riy merosi. Janrlar tarkibi. Mavzu ko'lami. Timsollar mohiyati. «Zarbulmasal» asari. Asar tarkibi va majoziy tabiati. Badiiy xususiyatlari. Gulxaniyning «Zarbulmasal»da timsol yaratish mahorati. Badiiy san'atlarning qo'llanish tamoyillari. Uvaysiy hayoti va ijodi. O'rganilish tarixi. Adabiy merosi. She'riyatining mavzu va g'oyaviy ko'lami. Shoir ijodida ishq talqini. Ijtimoiy hayotga munosabati. Asarlarining timsollar olami. Lirik qahramon tabiati. Uvaysiylik bilan munosabat masalasi. Badiiy san'atlarni qo'llash mahorati. «Shahzoda Hasan» va «Shahzoda Husayn» dostonlari. Dostonlarning syujet va kompozitsiya jihatidan o'ziga xosligi. Shoiraning dostonnavislikdagi mahorati. «Voqeoti Muhammadalixon» (tugallanmagan) asari. Asarning tarixiy ahamiyati. Timsollar ko'lami. Mohlaroyim Nodira hayoti va ijodi. Shoiraning davlat arbobi sifatidagi faoliyati. Tarjimai holi. Nodira va Umarxon munosabatlari. Uvaysiy bilan munosabatlari. Nodiraning she'riy merosi. Devondagi g'azal, muxammas, ruboiy, fard kabi janrlar tabiati. Nodira she'riyatining mavzu qamrovi. Ishq va sadoqat, visol va hijron tarannumi. Lirik qahramon tabiatining rang-barangligi. She'riyatining timsollar ko'lami. Badiiy san'atlarni qo'llash mahorati. Muhammad Alixon (Xon) ijodi. Davlat arbobi sifatidagi faoliyati. Tarjimai holi. Muhammad Alixon ijodida Navoiy va Fuzuliy an'analari. Fuzuliy g'azallariga tazmin va

Ijodiy metod va uslub. Ijodiy metod va adabiy oqimlar. Romantizm va uning turlari. Romantizm orzu-umidlar yoki tasavvurlar aks etishi. Realizm va uning turlari. Realizm – haqqoniy tasvir. Modernizmning ichki oqimlari: ekzistentsializm, simvolizm, futurizm, syurrealizm, postmodernizm va boshqalar. Jahon san'at tarixida oqim va metodlar ko'pligi. Uslub va ijodkor. Kinoyaviy uslubga xos belgilar. Badiiy uslub va badiiy til. Uslublar xilma-xilligi. Uslubdagi individuallik.

Ijod psixologiyasi va ijodkor laboratoriyasi. Ijod psixologiyasi va ijodkor laboratoriyasiga manbalar; muallif "men"ga xos xususiyatlar; iste'dod ijodkorlikning bosh alomati; badiiy asar iste'dodli ijodkor poyetik olamining mahsuli sifatida; ijodkorga xos ruhiy holatlar; badiiy asarning jamiyatga ta'siri; tarixiy-ijtimoiy hayotning badiiy asarda aks etishi.

Badiiy asarni qabul qilish va talqin etish yo'llari. Badiiy did masalasi; retsepsion estetikaning mohiyati xususida; badiiy asarni tushunish va tushuntirish yo'llari xususida; badiiy asarni kompleks tahlil etish usuli.

"Adabiyotshunoslik metodologiyasi" fani bo'yicha

"Metodologiya" istilohi va uning mohiyati. Mazkur atamaning lug'aviy va istilohiy ma'nolari, "metodologiya", "metod", "metodika" istilohlarining ma'no-mazmun jihatidan farqlari. Metodologiyada dunyoqarash masalasi. Adabiyotshunoslik metodologiyasi uchun badiiy asar, ijodkor, ilmiy-nazariy asarlar, adabiyot tarixiga doir tadqiqotlar, adabiy-tanqidiy asarlar ob'ekt bo'lishi; adabiyotshunoslik metodlari, badiiy asarga yondoshuv usullari.

Sotsiologik metodning o'ziga xos xususiyatlari. Sotsiologik metod bilan ish ko'radigan adabiyotshunos badiiy adabiyot bilan ijtimoiy hayot, badiiy voqelik bilan real hayotiy voqelik orasini tadqiq etishi; rus adabiyotshunosligi sotsiologik metod masalasi; 20-yillar o'zbek adabiy tanqidchiligi va sotsiologik metodi muammosi, XX asr o'zbek adabiyotshunosligida sotsiologik metodning namoyon bo'lishi.

Formal metod. Formal metod asoschilari, namoyondalari; eng muhim tamoyillari; bunda badiiy adabiyotning shakliga, kompozitsion qurilishiga, lug'at tarkibiga ko'proq e'tibor berilishi; rus formal maktabi xususida, formal metodning dunyo adabiyotshunosligiga ta'siri, vul'gar sotsiologizm hodisasi.

Struktural-analiz metodi. Struktural-analiz metodining asosiy nazariy xususiyatlari; bu metodning badiiy asarni talqin qilishdagi o'ziga xosligi; dunyo adabiyotshunosligidagi mazkur metod asoschilari, tadqiq yo'llari to'g'risida, rus adabiyotshunosligida struktural metod maktabining maydonga kelganligi; o'zbek adabiyotshunosligidagi struktural metodda yozilgan ayrim maqolalar haqida.

Biografik metod va uning imkoniyatlari. Jahon adabiyotshunosligida biografik metodga xos belgilar; bu metodga xos eng muhim nazariy tamoyillar. Ijodkor hayotidagi ma'lum bir voqea-hodisalar uning yozgan asarlarida qaysidir tarzda o'z aksini topishi. Biografik metod tarixi, asoschilari, vakillari; biografik metod va biografik janr masalasi; o'zbek adabiyotshunosligida biografik metodda ham asarlar yozilayotganligi.

“Adabiyot nazariyasi” fani bo'yicha

Adabiyot nazariyasining adabiyotshunoslik fani tarkibida tutgan o'rni.

San'at – estetik hodisa. San'atning tabiati va turlari. San'atda inson ruhiyati masalasi. Badiiy adabiyot san'atning bir turi sifatida. Adabiyot nazariyasining adabiyot tarixi, adabiy tanqid, adabiy manbashunoslik, adabiy jarayon, jahon adabiyoti, adabiyotshunoslik metodlari fanlari bilan aloqasi.

Adabiy-nazariy tafakkur taraqqiyoti tarixidan. Adabiyotshunoslik tarixiga umumiy bir nazar; adabiy-nazariy qarashlarning mumtoz Sharq adabiyotining takribiy qismi sifatida; mumtoz poyetika asoslari; G'arb adabiy-nazariy tafakkurining yetakchi tamoyillari; adabiyot nazariyasi tarixida ilmiy atamalar masalasi.

Adabiyotning spetsifikasi. Adabiyot o'ziga xosligining asosiy belgilari; badiiy adabiyotning vazifasi xususida; badiiy adabiyotning insonshunoslik ekanligi; badiiy adabiyot va ijtimoiy hayotning o'zaro munosabati; adabiyotda insonning ichki olami tasviri; adabiyot va san'atda ruhiyat masalasi; inson his-tuyg'ulari va kechinmalarining badiiy tasviri.

Badiiy asar tarkibi. Badiiy asar tarkibiga xos xususiyatlar; adabiyotda shakl va mazmun uyg'unligi badiiylilikning eng muhim mezon sifatida; poyetik shaklning o'zgarib borishi; shaklbozlik muammosi; badiiy asarning shakli va mazmuniga oid poyetik unsurlar masalasi; badiiy syujet tizim sifatida; syujetning badiiy asar takribidagi poyetik funksiyasi; badiiy asar kompozitsiyasi va uning elementlari.

Badiiy asarda mavzu va g'oya tasnifi. Tematologiya. Badiiy adabiyotdagi umrboqiy va o'tkinchi, tarixiy va zamonaviy mavzular masalasi; mavzuning mohiyati va dolzarbligi; badiiy asar mavzusi va iste'dod darajasi; mavzular tasnifiga doir; badiiy g'oya va ijtimoiy g'oyaning o'ziga xos qirralari; mavzushunoslik; mavzu, g'oya, obraz va estetik ideal munosabati.

Badiiy tafakkur va badiiy obraz. Badiiy asarda insonning murakkab dunyosi talqini; obrazlarning turli nuqtai nazardan tasniflari; obrazda umumiylik va xususiylik; obraz va muallif munosabati; obraz va detal; obraz va so'z; obraz yaratish usullari; obraz, simvol, ramz xususida; badiiy obraz genezisi – maydonga kelish omillari xususida. Obraz va xronotop; syujet va obraz munosabati.

Poyetik nutq xususida. Poyetik nutq va badiiy asar tili masalasi. Poyetik nutqqa xos alomatlar. Badiiy nutq tarkibi. Badiiy asar pafosi va nutq munosabati; Nasr va nazm. Muallif va qahramonlar nutqidagi individuallik; dialogik va monologik nutq. Poyetik nutqda emotsionallik; nasriy asar ritmi. Badiiy nutq mezon.

Adabiy tur va janrlar poyetikasi. Adabiy tur tushunchasi va uning tasnifi. Adabiy tur va janrlarning paydo bo'lish masalasi. Adabiy janrga xos belgilar. Epik tafakkur spetsifikasi. Lirik va insonning ruhiyati, his-tuyg'ulari. Siyosiy, intim, tabiat lirikasi xususida. Lirikizm va drammatizm. Satira va yumor mustaqil ijod turi sifatida. Dramatik asarlar va teatr san'ati. Adabiy tur va janrlardagi o'ziga xoslik hamda uyg'unlik. Tragikomediya.

taxmislar. Devonining janriy tarkibi. She'riy mahorat qirralari. She'riyatining tasavvufiy asoslari.

Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti

Davr adabiyotining ilk bosqichi – yangicha ma'rifatparvarlik adabiyoti: manbalari, yuzaga kelishi. Xalq ozodlik harakatlari adabiyotning bosh mavzusi sifatida. Adabiy janrlar va vaznlarning yangilanishi. Yangicha yo'nalishdagi hajvchilik: she'riy manzumalar, sayohatnomalar, maktubotlar turkumi. Toshkent va boshqa markaziy shaharlarda bosmaxonalarning vujudga kelishi, matbuotning yo'lga qo'yilishi, o'qitish tizimidagi yangiliklar va mustamlaka o'lkada yangicha ma'rifatparvarlikning vujudga kelishi. Tarjimachilik rivoji. Sharq va G'arb adabiyotidan tarjimalar.

Komil Xorazmiy ijodiy merosining o'rganilishi tarixi. Tarjimai holi. Komil yirik madaniy tadbirlar tashkilotchisi sifatida. Toshkent safari (1991). Komil ijodida yangicha ma'rifatparvarlik. Hayotining oxirgi yillari, fojiasi. Feruz adabiy merosi. Shoir ijodini o'rganish tarixidan. Tarjimai holi. Adabiyot va san'at rahnamosi. Feruz – musiqashunos, sozanda va bastakor, san'atkor hamda talabchan muxlis. Maorif homiysi va taraqqiyparvar. Ilk matbaachilik va adabiy meros targ'ibidagi xizmatlari. Feruz va Rossiya istilochilik siyosati. Feruz va Xorazm adabiy muhiti. Ahmad Tabibiy. Hayoti va ijodi. Tabibiy va mumtoz adabiyot. “Majmuat ush-shuaro” tazkiri. Lirik merosi. “Vomiq va Uzro” dostoni. Tabibiyning san'at, musiqa, xattotlik sohasidagi faoliyati, o'zbek madaniyati tarixidagi o'rni. Muqimiy hayoti va adabiy merosi o'rganilishi tarixi. Tarjimai holi. Toshkentdagi hayoti (1887, 1892, 1899 yillar). Hayotining so'nggi yillari. Ijodiy merosi: lirikasi, hajviyoti. Shoir satirasida siyosiy mavzu. Yumorlari. “Sayohatnoma”lari. Muqimiy ijodida Furqatning tarjimai holi. Farg'ona hamda Toshkent davri faoliyati. Furqatshunoslik tadriji. Yangicha ma'rifatparvarlik faoliyati. Rus mustamlaka siyosatiga munosabati. Furqat va jadidchilik. Tasavvuf ta'limotiga oid qarashlari. Chet ellardagi faoliyati. Ijodiy merosi: lirikasi, manzumalari va nasriy asarlari. Publitsistikasi. Is'hoqxon Ibrat – ma'rifatparvar shoir, publitsist, tarixshunos, tilshunos olim, sayyoh, ilk o'zbek matbaachilaridan biri sifatida. Hayoti va ijodi. Chet ellarga sayohati. “Usuli jadid” maktablarini ochishi. “Matbaai Is'hoqiya”, “Kutubxonai Is'hoqiya”ning vujudga kelishi. Matbuotda chop etilgan asarlari. Ilmiy faoliyati. Rus bosqiniga munosabati. Ibratshunoslik. Fazlulloh Almaiy ijodiy merosi. Lirikasi. Tarjimalari (“Kalila va Dimna”). Hikoyalardan namunalar. Almaiyning o'zbek tarjima adabiyotida tutgan o'rni. Karimbek Kamiy. Shoir ijodiga munosabat masalasi. Tarjimai holi. Kamiy va Toshkent adabiy muhiti. Ma'rifat mavzuidagi she'rlari. Hajviyoti. Tarjimalari. Kamiy dunyoqarashi. Shoir ijodida tasavvufiy unsurlar. Diniy mavzu. Jadidcha va qadimcha qarashlari.

Milliy va ijtimoiy kurashlar davri adabiyoti. XX asr boshlari Turkistonda ijtimoiy-siyosiy, madaniy hayot. Jadidchilik. Turkistonda jadidchilikning rivojlanish bosqichlari. Davrlashtirish tamoyillari. Ma'rifiy islohotlar davri. Ijtimoiy-siyosiy va mafkuraviy kurashlar davri. Madaniy-adabiy hayot (1905-1917). “Usuli jadid” maktablari. Milliy matbuot. Xayriya jamiyatlari va boshqa

turli ma'rifiy tashkilotlar. Yangi milliy teatr. Badiiy adabiyot. Adabiy tanqid. Badiiy tarjimachilik. Ijtimoiy-tarixiy voqealar. 1917 yil fevral inqilobi va uning Turkistondagi aks-sadosi. Milliy ozodlik va mustaqillik uchun kurash g'oyalari. "Turkiston muxtoriyati". Ma'kuraviy buhronlar. Adabiy-madaniy harakatchilik. 20-yillar matbuoti va adabiyoti. O'zbek romanchilik maktabi. Milliy dramaturgiya. Teatr va adabiy tanqidchilik. Sho'rolarning adabiyotni ma'kuraviy kurashlar vositasiga aylantirish siyosati. Ismoilbek Gasprinskiy hayoti va faoliyati. Jadid maktablarining ta'sischi. Gasprinskiy va Turkiston. "Tarjimon" gazetasida Turkiston hayotining yoritilishi. Badiiy asarlarida Turkiston mavzusi. Adabiy-estetik qarashlari. Mahmudxo'ja Behbudiy hayoti va faoliyatining o'rganilish tarixi. Tarjimai holi. Turkistonda jadid maktablarining targ'ibotchisi va tashabbuskorlaridan biri. Behbudiy va Turkiston milliy matbuoti. Ijodiy merosi. "Padarkush" pesasi. Publitsistikasi. Adabiy-estetik qarashlari. "Sayohat xotiralari". Abdulla Avloniyning hayoti va ijodi (1878-1934). Avloniyshunoslik. Hayoti sahifalari. "Shuhrat" gazetasini chiqarishi. Yangi maktablar tashkil etishi. Ijtimoiy faoliyati. Ijodiy merosi. Tavallo, Sidqiy-Xondayliqiy va So'fizodalarning hayoti va ijodi. To'lagan Xo'jamiyrov - Tavallo (1883-1937)ning hayoti sahifalari. Vaqti matbuotdagi ishtiroki. Ijodi. "Ravnaq ul-islom" to'plami. Tavallo va Munavvarqori. Behbudiy munosabatlari. She'rlarining badiiyati. Sidqiy-Xondayliqiy ijodi. Sirojiddin Sidqiy (1884-1934). Shoir ijodining o'rganilishi. Hayoti va ijodiy faoliyati. Shoiming ilk bosma kitoblari. Birinchi jahon urushi va shoiming unga munosabati. She'rlarida mardikorlik voqealari talqini. 1917 yil va Sidqiy. "Rabo(t)chilar namoyishi", "Rabo(t)chilar kelishi", "Toza hurriyat", "Rusiya inqilobi" asarlarining yozilishi. Shoiming 1917 yildan keyingi hayoti va ijodi. So'fizoda (1880-1937). Ijodining o'rganilishi tarixi. Tarjimai holi. Hajviyalari. So'fizoda va ozarboyjon mutafakkirlari. So'fizodaning "usuli savtiya" maktablari ochishi. Matbuotdagi ishtiroki. Ma'rifatparvarlik yo'nalishidagi she'rlari. Lirikasi.

Abdurauf Fitrat hayoti va ijodi. (1886-1938). Hayoti va ijodining o'rganilishi tarixi, manbalari. Tarjimai holi. Ijodiy merosi. She'riyati. Nasriy asarlari. Turkiy til bilimdoni va jonkuyari sifatidagi faoliyati. Adabiyot nazariyasiga oid ishlari. Cho'lpon va Abdulla Qodiriyning hayoti va ijodi. Sadridin Ayniy va Hamza Hakimzoda Niyoziyning hayoti va ijodi.

"Yangi o'zbek adabiyoti" fani bo'yicha

Yangi o'zbek adabiyotining o'ziga xos xususiyatlari, yetakshi belgilari.

Yangi o'zbek adabiyotini davrlashtirish. Yangi o'zbek adabiyoti taraqqiyotmng asosiy bosqichlari. Ma'rifatparvarlik yoki jadid adabiyoti. Yangi o'zbek adabiyotining realizm bosqishi (1916-1932 yillar. Birinchi bosqishi (1932-1954 yillar). Ikkinchi bosqishi (1954-1991 yillar). Milliy istiqlol davri o'zbek adabiyoti. XX asr adabiyoti tarixiga oid bahs-munozaralar.

Yangi o'zbek adabiyoti taraqqiyotining asosiy bosqichlari. Yangi o'zbek adabiyotining dastlabki bosqichiga xos xususiyatlar. O'zbek adabiyotining ilk davrida Yevropa va rus madaniyatlari ta'sirida shakllanganligi,

ozarbayjon, usmonli va tatar singari turkiy xalqlar badiiy ijodidan ko'proq oziqlanganligi, g'oyalari, mavzulari, janrlari doirasi rang-baranglashganligi. Ma'rifatparvarlik adabiyoti. Yangi o'zbek adabiyotining shakllanish davrida ilohiyotdan dunyoviylik tomon burilish. Yangi o'zbek adabiyotidagi jadidchilik bosqichi. Yangi o'zbek adabiyotida ko'zga tashlangan 1917-yil inqilobiga umid. Yangi o'zbek adabiyotida tasvir uslubi va ijodiy metod vujudga kelganligi.

Yangi o'zbek adabiyotida realizm bosqichlari. "Ijodiy metod" atamasi XX asrning 20-yillarida adabiyotshunoslikka olib kiritilganligi. Ijodiy metod - voqelikni aks ettirish tamoyillari, yozuvchining hayotga yondashuvi, turmushning qaysi tomonlariga ko'proq e'tibor qaratishi va tasviriy vositalardan qay darajada yoki yo'sinda foydalanishi. Realistik metodning tug'ilishi birinchi romanning vujudga kelishi bilan bog'liqligi. Realistik metodning bosh maqsadi insoniyatning haqiqat va adolat tuyg'ularini, ularning g'alabasi yo'lidagi kurashlari manzaralarini nihoyatda go'zal, ta'sirchan, ishonarli shaklda ifodalashdan iboratdir. Realistik metodning eng muhim xususiyatlari.

Yangi o'zbek adabiyoti vakillari ijodi. G'afur G'ulom. Oybek. Hamid Olimjon. Abdulla Qahhor. Maqsud Shayxzoda. Sharof Rashidov. Mirtemir. Zulfiya. Asqad Muxtor. Said Ahmad. Asqad Muxtor. Odil Yoqubov. Pirimqul Qodirov. Erkin Vohidov. Abdulla Oripov. O'tkir Hoshimov. Shukur Xolmirqazev. Rauf Parfi. Shavkat Rahmon. XX asr o'zbek bolalar adabiyoti..

"Hozirgi adabiy jarayon" fani bo'yicha

Mustaqillik davrida yaratilgan badiiy asarlar. Global ashuv davri o'zbek adabiyotining xarakterli xususiyatlari. Yangilanishlar jarayonida inson mohiyati masalasi. Ommaviy madaniyatning kitobxon ma'naviyatiga ta'siri muammosi. Davr adabiyotining yetakchi tamoyillari. An'anaviy va modern adabiyotga xos xususiyatlar.

Hozirgi o'zbek she'riyati. Hozirgi she'riyatning asosiy xususiyatlari. Hozirgi an'anaviy va modernistik she'riyat namunalari xos xususiyatlar. Yangi o'zbek poeziyasida vaznlar, mavzular, lirik qahramon.

Hozirgi nasr xususiyatlari. Hozirgi nasrning xarakterli xususiyatlari. Hozirgi hikoyachilikdagi yangilanish tamoyillari. Hikoya janri mohiyati. Undagi uslubiy izlanishlar. Hikoyada qahramon masalasi. Hozirgi o'zbek qissalari. Hozirgi qissachilikdagi yetakchi tamoyillar. Zamonaviy qissalarda mavzu va g'oya. O'zbek qissalarida qahramon muammosi. Qissachilikda uslubiy izlanishlar. Hozirgi o'zbek romanchiligi. O'zbek romanchiligi namunalari. Mustaqillik davrida yaratilgan o'zbek romaniga xos xususiyatlar. Hozirgi romanlarda falsafiy-estetik asos-konsepsiya, hozirgi tarixiy romanlar, hozirgi trilogiyalar. Hozirgi o'zbek romanchiligidagi janriy izlanishlar.

Hozirgi o'zbek dramaturgiyasi. Hozirgi o'zbek dramaturgiyasining umumiy ko'rinishi. Zamonaviy va tarixiy mavzudagi dramalar. Dramatik asar va sahna muammosi.

Hozirgi o'zbek tanqidchiligi. Hozirgi adabiy jarayon va adabiy tanqidchilik. Adabiy bahslar, konsepsiyalar.